

Zaha สถาปนิกหญิงคนดังของโลก

ความเป็นผู้หญิง ความเป็นคนต่างชาติ และการถูกมองว่าเป็นคน “แปลกแยก” ล้วนเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในวิชาชีพ แต่มีผู้หญิงคนหนึ่งฝ่าฟันอุปสรรคเหล่านั้นมาได้อย่างไม่หวาดหวั่น เธอคือ Zaha Hadid สถาปนิกหญิงอาหรับชื่อดังของโลก ผู้เพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อปลายเดือนมีนาคม ๒๕๕๘ ด้วยวัย ๖๕ ปี

Zaha ชื่อที่เธอใช้เรียกตัวเองรับรางวัลสถาปนิกระดับโลกนับไม่ถ้วน สุดยอดของรางวัลคือ Pritzker Architecture Prize ซึ่งเธอได้รับในปี ๒๐๐๔ และรับรางวัล Stirling Prize สองปีซ้อน คือในปี ๒๐๑๐ และ ๒๐๑๑ อีกรางวัลเกียรติยศที่สำคัญยิ่ง ก็คือในปี ๒๐๑๒ เธอได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อังกฤษระดับสูงชั้น DBE หรือ Dame Commander of the Most Excellent Order of the British Empire

DBE ซึ่งเป็นระดับสูงสุดอันดับ ๒ ถัดจาก GBE หรือ Dame Grand Cross of the Most Excellent Order of the British Empire ซึ่งสองระดับสูงสุดนี้ผู้ได้รับจะมีคำนำหน้าว่า Sir สำหรับชาย และ Dame สำหรับหญิง

สำหรับ Pritzker Architecture Prize นับถือกันว่าเป็น Noble Prize ของสถาปนิกกันทีเดียว รางวัลที่ให้ประจำปีกันนี้มอบให้แก่สถาปนิกทั่วโลกที่ผลงานมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการเชิดชูมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม เริ่มมอบกันตั้งแต่ปี ๑๙๗๙ โดย Hyatt Foundation ส่วน Stirling Prize นั้นเป็นสุดยอดรางวัลของ Royal Institute of British Architects (RIBA) ซึ่งมอบให้แก่ผู้มีผลงานเป็นเลิศด้านสถาปนิกประจำปี โดยเริ่มมอบตั้งแต่ปี ๑๙๕๖ เป็นต้นมา

ผลงานโดดเด่นของเธอมีกมากมาย ที่คนรู้จักกันมากก็คือ London Aquatic Center ในลอนดอนซึ่งสร้างขึ้นสำหรับกีฬาโอลิมปิกเมื่อปี ๒๐๑๒ / Guangzhou Opera House (๒๐๑๐) / MAXXI (National Museum of the 21st Century Arts) ที่กรุงโรม (ชนะ Stirling Prize ในปี ๒๐๑๐) ฯลฯ ถ้ารวมอาคารที่เธอชนะการออกแบบจากทั่วโลกและมีการสร้างแล้วนับได้กว่า ๑๐๐ อาคาร

Zaha เป็นเหยื่อสนุกปากของผู้สื่อข่าวด้านสถาปัตยกรรมของสื่อใหญ่ในโลกอยู่หลายปี เนื่องจากเธอได้รับรางวัล Pritzker ก่อนเวลาอันสมควรในสายตาของคนเหล่านี้ ถึงเธอจะมีความสามารถสูง แต่พวกเขาเห็นว่าเธอยังไม่ถึงขั้นนั้น ดังนั้นเป็นเวลายาวนานที่เธอต้องพิสูจน์ และก็ได้ทำสำเร็จอย่างงดงามก่อนที่จะเสียชีวิต

เธอเป็นลูกสาวของนักการเมืองฐานะดีชาวอิรัก ได้รับการศึกษาอย่างดีจากโรงเรียนคริสตังในอิรัก จากโรงเรียนประจำในอังกฤษ และในสวิตเซอร์แลนด์ ก่อนที่จะกลับมาเรียนด้านคณิตศาสตร์ จาก American University of Beirut และศึกษาต่อที่ The Architectural Association School of Architecture ในลอนดอนในปี ๑๙๗๒

ความสามารถของเธอฉายแสงที่นี่ จากสาวขี้อายไม่กล้าแสดงออก กลายเป็นผู้มีบุคลิกภาพเข้มแข็ง จนถึงแข่งกร้าว เมื่อเรียนจบก็ทำงานกับอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงในเนเธอร์แลนด์ จนได้เป็นเจ้าของร่วมบริษัทใน ค.ศ. ๑๙๗๗ ในปี ๑๙๘๐ เธอตั้งบริษัทออกแบบของเธอเองในลอนดอน

บริษัทของเธอชนะการประกวดออกแบบหลายโครงการ จนวงการได้เห็นรูปแบบสถาปัตยกรรมของเธอที่เน้นความคมของเรขาคณิต และความแหวกแนวสมัยใหม่ออกไปทางความอลังการ

ในกลางทศวรรษ ๑๙๘๐ เธอสอนที่ Harvard Graduate School of Design

และในทศวรรษ ๑๙๙๐ ก็สอนที่ University of Illinois ที่ Chicago's School of Architecture และต่อมาที่มหาวิทยาลัย Columbia และ Yale และตั้งแต่ปี ๒๐๐๐ เป็นต้นมา เธอก็เป็นอาจารย์สอนที่เวียนนา

Zaha ทำหลายอย่างไปพร้อมกันนับตั้งแต่ออกแบบตกแต่งภายในอาคารใหญ่โตทั้งใหม่และเก่าแก่ (รวมถึง Mind Zone ใน Millennium Dome ในลอนดอน) ออกแบบเสื้อผ้าและรองเท้าบูตของเบเรนด์เนม ตลอดจนอาคารศิลปะในยุโรปหลายแห่ง บริษัทของเธอมีลูกจ้างถึง ๔๐๐ คน

ถึงแม้เมื่อเธอได้รับรางวัล Pritzker ในปี ๒๐๐๔ นั้นจะถูกวิจารณ์ว่ายังไม่เหมาะสม แต่หลายคนในวงการนี้เห็นว่าสิ่งที่ผู้วิจารณ์มีความรู้สึกแฝงอยู่ก็คืออคติของการเป็นผู้หญิงต่างชาติและเป็นอาหรับด้วย (เธอไม่ค่อยมีความสุขนักกับการเป็นพลเมืองอังกฤษ และการอยู่อาศัยในลอนดอน ตอนปลายชีวิตเธอชอบไม่อาบี สหรัฐอเมริกามากกว่าจนเสียชีวิตที่นี่จากหัวใจล้มเหลว)

เธอพยายามอย่างหนักที่จะพิสูจน์การสมควรเป็นผู้ชนะรางวัลนี้ และเธอก็ประสบความสำเร็จในเวลาของ ในต้นทศวรรษของปี ๒๐๐๐

Zaha ชนะการประกวดแบบระหว่างประเทศจำนวนมากมาย หลายโครงการถึงจะชนะ แต่ก็ไม่ได้สร้าง เพราะราคาที่แพงเกินไป จนต้องยกเลิกและประกวดใหม่ดังกรณีของ National Olympic Stadium ของโตเกียว ในการเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิกในปี ๒๐๒๐

Zaha เปลี่ยนสไตล์จากเรขาคณิตมาเป็น “Queen of the Curve” กล่าวคืออาคารของเธอมีกว้างโค้ง เลี้ยวตลอด กลมกลืนอย่างงดงามแปลกตาในยุคสมัยใหม่ เธอถนัดออกแบบอาคารลักษณะที่เรียกว่า Iconic Building คืออาคารอลังการที่งดงามใหญ่โต เป็นตัวชูความยิ่งใหญ่ ตัวอย่างของ Iconic Building ได้แก่ White House / ทัชมาฮาล / The Louvre / The Burj Al Arab (อาคารสูงเป็นรูปใบเรือที่ดูไบ) / Sydney Opera House / Empire State Building / Eiffel Tower / Big Ben / พระที่นั่งอนันตสมาคม อาคาร Petronas ของมาเลเซีย ฯลฯ

จากสถาปนิกที่ในช่วงหนึ่งของชีวิตได้ชื่อว่าเป็นผู้ออกแบบอาคารที่ไม่ได้รับการสร้าง กลายมาเป็นสถาปนิกที่เชื่อมั่นในตัวเอง เป็นผู้เลือกลูกค้า เป็นผู้บอกลูกค้าว่าหน้าตาอาคารควรเป็นอย่างไร และคือดีหรือไม่ดี เป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์ในการนำเสนอ และเป็นผู้มีบุคลิกภาพในด้านความจริงใจ ปากกล้า จิตใจดี ภาคภูมิใจในความเป็นอาหรับ ฯลฯ นั่นมิใช่เรื่องง่าย ทั้งหมดต้องใช้เวลาและการทำงานหนักอย่างยาวนาน

เธอเป็นสถาปนิกผู้ใช้จินตนาการเป็นหลัก ความเป็นไปได้ทางวิศวกรรมเป็นเรื่อง และความอลังการตลอดจนงบประมาณที่มหาศาลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในทุกโครงการที่เธอตอบรับงานในคอนกรีตบดของชีวิต ถ้าไม่แน่จริงอย่าได้เสนอตัวมาจ้างเธอออกแบบเป็นอันขาด

อย่างไรก็ดี กว่าจะมาถึงจุดนี้ได้ เธอต้องต่อสู้กับการแข่งขันออกแบบระหว่างประเทศที่เจ้าของโครงการจัดขึ้นอย่างซ้ำของ อาคารจำนวนมากเหล่านี้ได้มาด้วยฝีมือและการต่อสู้ในโลกของวิชาชีพที่ผู้ชายครอบงำ และมีอคติต่อความเป็นตัวคนเดียวของเธอ

ถึงแม้ Zaha จะไม่มีผู้สืบทอดความเป็นอัจฉริยะของเธอ แต่อาคารอันงดงามแปลกตาที่เธอทิ้งไว้ให้โลกคือทายาทตัวจริงของสถาปนิกหญิงสำคัญของโลกคนนี้ (ที)